

DONAR LA VIDA PER AL POBLE

L'EVANGELI D'EN QUIM

El drama de Ruanda i Burundi va provocar milers de morts, la majoria anònims, com sol passar sempre. I anònims vol dir del poble. Persones: homes i dones, nens i vells, amb noms i personalitats concretes. Però que no figuraran mai a les primeres pàgines dels diaris (els diaris parlen de mil, deu mil, un milió... de morts). El poble no figura perquè compta (o només compta a l'hora d'aconseguir vots o a l'hora de pagar impostos). El poble no té noms i cognoms. Tan sols són elements, números per a l'estadística de morts.

Entre aquests morts també n'hi va haver amb noms i cognoms. Entre aquests hi ha el del Pare Blanc Joaquim (Qim) Vallmajó, fill de Navata (Alt Empordà). Després de prop de trenta anys d'estada a Ruanda com a missioner, és assassinat pels militars tutsi el dia 26 d'abril de 1994.

I, per què el van matar? Hem tingut la sort que en Quim va ser una persona molt comunicativa, que escrivia molt als familiars, amics i a molta altra gent amb la qual tenia relació. S'han pogut conservar la majoria de les seves cartes. I, a partir d'aquestes missives hem pogut reconstruir la trajectòria d'en Quim. Hem arribat a saber per què el van matar. I hem pogut dibuixar la seva figura de gegant, tant des del punt de vista humà com des del punt de vista espiritual.

Un company missioner francès, i pare Blanc com ell, ha escrit un llibre preciós que porta per títol L'Evangeli d'en Quim. Aquest llibre, escrit sobretot a partir de les seves cartes, ens dona les claus per comprendre que en Quim fou molt més que una víctima de la violència. Fou un gran profeta, un gran missioner, un home solidari amb el poble ruandès, que dugué la solidaritat fins a les darreres conseqüències, fins a morir per al poble ruandès. El juny de 1992 va fer una confidència als amics: "Jo he vingut a donar la vida pels africans, i tan sols Déu en decidirà l'hora". En una altra ocasió havia dit: "Nosaltres (els pares blancs, els missioners) hem esposat (ens hem casat amb) un poble de pobres i restem, fins a la fi, amb aquest

poble de pobres... La meva seguretat és la seva seguretat, i la seva seguretat és la meva..."

En Joaquim Vallmajó neix a Navata (Alt Empordà, Catalunya) el 21 de març de 1941. Estudia Filosofia i dos anys de Teologia al Seminari de Girona. L'any 1961 entra al Noviciat dels Missioners d'Àfrica (Pares Blancs). Acaba la Teologia a Heverlée (Bèlgica), pronuncia el seu jurament perpetu com a membre dels Missioners d'Àfrica, el 28 de juny de 1964. El 27 de juny de 1965 (el mateix any que mossèn Joan Alsina, un altre gironí, que fou assassinat a Xile) és ordenat prevere a Girona. A finals de 1965 és enviat a Ruanda. Allí comença la seva tasca de missioner, que hem pogut conèixer a bastament a partir de les seves nombroses cartes i a partir de les seves explicacions directes en diferents viatges, sobretot a Catalunya. L'estada més llarga al nostre país fou del 1969 al 1972, que dedicà a diferents tasques d'animació pastoral, missionera i vocacional. El juliol del 1972 retorna a Ruanda i resta allí definitivament (amb escapades de tant en tant) fins a la mort. Els deu darrers anys de la seva vida es veu absorbit, cada vegada més, pel problema de l'ajuda als refugiats d'un llarg conflicte que desemboca en el gran genocidi, conegut per tothom, de Ruanda i Burundi, i les posteriors guerres als països veïns. El 26 d'abril de 1994 és arrestat pels militars tutsis i assassinat. A hores d'ara (juny de 1999) encara no sabem on van enterrar-lo.

Després d'aquest resum biogràfic, m'agradaria subratllar alguns trets de la personalitat d'en Quim Vallmajó, trets que fan que se'l pugui considerar com un profeta i un màrtir del segle XX.

És un profeta aquella persona que té una visió clara de la realitat i que denuncia el mal que hi ha. Molts anys abans de les horribles massacres de Ruanda i Burundi, en Quim ja les preveia. Ho trobem escrit en cartes seves de molt abans dels anys noranta. Hi denuncia l'ambició dels polítics, l'omissió de les antigues potències colonials o de l'Església Catòlica, la corrupció militars, el poc interès d'algunes ONG per enfocar els vertaders problemes.

I, més endavant, ho concreta: ho escriu i ho proclama a viva veu. Per exemple, en els moments més durs del conflicte, quan els refugiats es comptaven ja per centenars de milers, i en Quim es dedicava gairebé exclusivament als refugiats d'ètnia hutu (anys abans en Quim havia defensat els tutsis quan eren perseguits), en Quim diu i escriu que els militars són uns corruptes, els polítics només volen enriquir-se, l'Església tanca els ulls o col·labora a la massacre, i les ONG només els interessa sortir a la fotografia.

Jo vaig tenir la sort immensa de poder passar una tarda amb en Quim l'estiu abans que el matessin. Em va explicar, fil per randa, tot el que va succeir després. I vaig pensar: Mare de Déu! Aquest xicot el mataran!

Més tard, quan vaig poder llegir totes les seves cartes originals, em vaig adonar de com deia les coses: no tenia pèls a la llengua a l'hora de denunciar tots els que anaven en contra del poble. I vaig recordar aquella trobada amb ell. Vaig pensar que n'hi devia haver molts a qui interessava que en Quim fos eliminat.

Vaig llegir, també a les seves cartes, frases com aquestes: els missioners ens casem amb un poble... Jo m'he casat amb un poble de pobres... Sé que em tocarà morir pel poble. Déu en decidirà el dia i l'hora.

En Quim, en la seva acció missionera, es va avançar als nostres temps, Ja als anys setanta, a les seves cartes explica com organitza les seves parròquies. com organitza el que ell en diu "missa sense capellà". Com organitza els consells pastorals. Diu: els qui han de fer la majoria de les coses són els laics. I els hem de formar. També diu que l'evangelització no és fer entrar el clau per la cabota. Primer cal ser poble amb el poble (no us recorda, les paraules d'en Joan Alsina, martiritzat a Xile l'any 1973?). Cal veure quines són les necessitats del poble. I ajudar-los a superar aquestes mancances. L'anunci explícit de Jesucrist no es pot fer si no es té en compte això.

En Quim era plenament conscient que arriscava la seva vida cada dia, cada moment. En el moment de la mort es manté serè. Un dia arriben un militars tutsis a la residència de

religioses on en Quim s'havia refugiat en els temps més durs de la guerra. Hi havia algun oficial. Diuen a les religioses que no tinguin por. Que se l'enduen perquè el mateix Quim havia demanat una entrevista amb el responsables de l'exèrcit tutsi (i era veritat). Que el portarien fins als seus caps, i el tornarien després. Però en Quim sap que no serà així. Abans de pujar a una de les camionetes militars, fa un gran senyal de la creu, somriu a les religioses i els fa un gest de comiat. No tornarà mai més. Més tard el mateix número u de l'exèrcit dels tutsis, el general Paul Kagame, comandant en cap del FPR (Front Patriòtic Ruandès), reconeixerà públicament que els militars van executar en Quim. Però no revela com ni on el van enterrar. Hom sospita que o bé el van enterrar en una fossa comuna, o bé el van incinerar. Encara no se sap què va passar exactament. Només un testimoni va revelar que va veure, enmig d'un piló de cadàvers de raça negra, el cadàver d'un blanc. Era el cadàver d'en Quim? Probablement.

L'Església de Ruanda tampoc no es va portar gaire bé amb en Quim. Ell havia criticat fortament la manera d'actuar de l'Església ruandesa. Havia dit que pagaria molt car i durant molts anys els seus errors i pecats comesos durant el conflicte. Hem arribat a saber coses sobre aquest punt que són de mal creure i, sobretot, de mal explicar. Però sí que es pot dir que en Quim no estava d'acord amb l'actuació de part de l'Església ruandesa davant del drama de la regió. És possible que en Quim comunicqués les seves opinions als seus superiors (responsable general dels Missioners d'Àfrica - Pares Blancs). I que aquests guardin en secret aquesta documentació. Algun dia se sabrà.

Però el que m'interessa subratllar a mi és que aquesta és una altra de les característiques que fan que l'actuació d'una persona sigui profètica: quan denuncia el mal que hi ha a la comunitat pròpia. I aquest sol ser un pas previ al martiri.

Estic segur que, igualment com algun dia celebrerem sant Joan Alsina, també celebrerem sant Quim Vallmajó.